

ՀԱՄԵՀ ՀՈԳԺՈՂԿՈՄԸՏ

№ 81

ԳՅՈՒՂԱՑՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

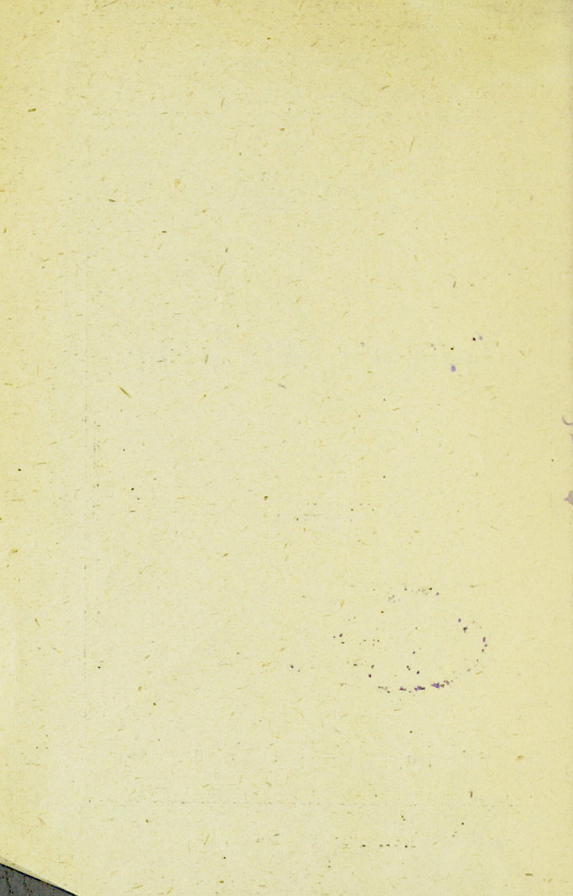
№ 81

ԻՍ. ՏԵՐ-ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ

ԳՈՒԹԱՆ, ԹԵ՛ ԱՐՈՐ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1930



ՀԱՅԿ ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԸՏ

№ 81

ԳՅՈՒՂԱՑՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

№ 81

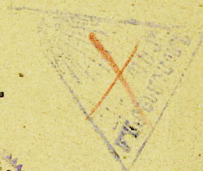
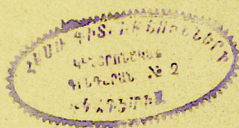
631.312

ԻՍ. ՏԵՐ-ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ

A $\frac{I}{4353}$

17330

ԳՈՒԹԱՆ, ԹԵ՛ ԱՐՈՐ



ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1930

Հրատ. № 1223

Դրառեպ. № 4014 (բ) Պատվ. № 255 Տիր. 5000

Պետերատի Յերկրորդ Տպարան Յերկանում

ԳՈՒԹԱՆ, ԹԵ՛ ԱՐՈՐ

I.

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՊԵՏՔ Ե ՎԱՐԵԼ ՀՈՂԸ

Ամենքը զիտեն, վոր չվարված ու կոշտ հողի մեջ մեր կուտուրական բույսերը (ցորեն, գարի, բամբակ և այլն) կամ բոլորովին չեն ծլու՜մ-աճում կամ լեթե աճում են, շատ վատ վիճակ են ունենում և վատ բերք տալիս:

Դրա պատճառն այն է, վոր ցանած բույսը կոշտ հողի մեջ չի կարողանում արմատներ գրցել, ամրանալ, բավարար չափով ջուր և սննդաբար նյութեր վերցնել հողից և մնում է թույլ, լղարիկ, իսկ շատ անգամ բոլորովին չի ծլում ու փչանում-կորչում է:

Հենց այդ տեսնելով է, վոր մարդիկ դեռ շատ հին ժամանակներից սկսած, սովորել են հողը վարել, մշակել և հետո սիայն ցանել:

Ուրեմն, հողը վարելու կամ մշակելու նպատակն այն է—նրան այնպիսի դրության մեջ դնել, վոր ցանվող կուտուրական բույսը ծլելու և կանոնավոր աճելու համար ամենալավ պայմաններն ունենա:

Նեխված ողուժ, կեղտոտ ու ցեխոտ հատակի վրա ընկած, մենակ դարմանով կերակրվող ա- նասուճանները լղար ու նվազ են լինում, ուժից ընկ՛ում են ու անպետք դառնում աշխատանքի համար:

Յեթե բույսի բնակարանը, վոր հողն է, կերը, վոր հողի մեջ լեղած նյութերն են, ջուրը, վոր հողի մեջ է հավաքված լինում, — սպակառ են, վատ են, այն ժամանակ բույսն ել կարգին զարգանալ չի կարող, ուժասպառ կլինի և չի տալ այն բերքը, վոր մենք կուզեցինք ստանալ:

Բույսի համար նպաստավոր լավ պայման- ներ ստեղծելը կախված է մեղանից: Ինչքան լավ վարենք ու մշակենք հողը, այնքան ավելի լավ պայմանների մեջ դրած կլինենք մեր ցա- նած բույսերը:

Տեսնենք, թե ինչ հետևանքների յենք հաս- նում մենք հողը վարելով և կանոնավոր մշա- կելով:

1. Հողը վարելով մենք ամենից առաջ հը- նարավորութուն ենք ստեղծում, վոր հողի մեջ ող խաղա: Ողի խաղալը հարկավոր է բույսի արմատների շնչելու համար և, բացի դրանից, նպաստում է, վոր հողի մեջ գտնվող սննդարար նյութերը, վորոնցով կերակրվում են բույսերը, հեշտ մարսելի պամ ընդունելի դառնան բույսերի համար:

2. Հողը վարելով և փութը պահելով՝ մենք վոչնչացնում ենք հողի մեջ մեծ քանակությամբ աճող ու հեշտ մեծացող մոլախոտերը (անպետք խոտերը, չայիրները)։ Ստիպում ենք, վոր այդ խոտերը կամ բույսերից մնացած արմատներն ու ուրիշ մասերը հողի մեջ ընկնելով փտեն, քայքայվեն և բույսերի համար սննդաբար նյութեր դառնան։ Բացի այդ, վոչնչացնելով մոլախոտերը՝ մենք թույլ չենք տալիս, վոր հողի միջի խոնավությունը կորչի, վերովհետև մոլախոտերն աճելով ու շատանալով՝ հողից մեծ չափերով խլում են թե՛ խոնավություն և թե՛ սննդաբար նյութեր։

3. Վարելով և փխրացնելով հողը՝ մենք հեշտացնում ենք մեր ցանկացած բույսի սերմերը, հողով ծածկելը, նրա ծլելը, արմատներ գցելը և արմատների զարգանալու համար շատ հարմարություններ ստեղծում։

4. Վարած և փխրուն հողի մեջ մենք կարողանում ենք հեշտությամբ գոմաղը և ուրիշ պարարտանյութեր մտցնել ու ալնպես դասավորել այդ պարարտանյութերը, վոր բույսերի արմատները կարողանան լրիվ ոգտվել ալն սննդից, վոր մտցնում են հողի մեջ պարարտանյութերի միջոցով։

5. Վարած հողն իր մեջ հավաքում է ալն

բոլոր ջրերը, վոր առաջ են գալիս անձրևներին ու ձյուններից և յերկար ժամանակ պահպանում ե իր մեջ հալածված խոնավությունը: Բացի այդ, վարած հողը գարնան տաքերն սկսվելիս հեշտությամբ և խորը տաքանում ե արեգակի ճառագայթների ազդեցությունից:

6. Վերջապես, մշակելով հողը՝ մենք աշխատում ենք նրան մանր հատիկային կազմություն տալ, վերացնել կոշտերը, վորոնք խանգարում են թե ցանելուն, թե բույսերի արմատակալելուն և թե բոլոր անհրաժեշտ պայմաններն ստեղծելուն:

Ահա թե ինչ նպատակներ ունի հողը մշակելը, և թե ինչու մենք պետք ե առանձին խրանամքով և ուշադրությամբ կատարենք հողերի վարելու աշխատանքը:

II.

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Ե ՎԱՐԵԼ ՀՈՂԸ

Մենք տեսանք, վոր յերբ դրսի ողը հեշտությամբ ներս ե մտնում հողի մեջ, այդ հանգամանքն ոգտակար ե բույսերի արմատների շնչառության և հողի միջի սննդաբար նյութերի մարսելի դառնալու համար:

Յե՛րբ կարող ե հողի մեջ ուղի ներս խաղալը ապահովված լինել:

Յեթե վարը կատարենք յերես, կիսատ-
պռատ, վարած դաշտում շատ խամեր ու կոշ-
տեր մնան, այդ դեպքում դրսի ողը հեշտու-
թյամբ հողի ներսը մտնել կամ խաղալ չի կա-
րող: Ընդհակառակը, կոշտ և խամ մնացած մա-
սերում ողն ամենեին ներս չի խաղալ, իսկ յե-
թե վարը յերես ենք կատարել, հողի ավելի խոր
ընկած շերտերում հաղիվ թե ող խաղա:

Պարզ ե, ուրեմն, վոր ողի խաղալու և սննդ-
դարար նյութերով հողը հարստանալու համար
մենք պետք ե վարը կատարենք ինչքան կարելի
յե խոր և փխրուն պահենք, վորպեսզի հողի
մասնիկների արանքով դրսի ողը կարողանա
հեշտությամբ ներս մտնել:

Յերես վարելու դեպքում հողի միջի մուկ-
խոտերը, հնձից հետո դաշտում մնացած խոզա-
նը, արմատները և այլն լավ չեն թաղվի հողի
մեջ, ուրեմն և չեն քայքայվիլ ու փտիլ:

Վորպեսզի այդ բուսական մնացորդները
լավ փտեն և հողի մեջ սննդանյութ դառնան,
հարկավոր ե, վոր բացի խոր վարելուց վարած
հողաշերտը լավ շուռ գա ու իջ տակը թողնի
այդ բույսերի մնացորդներն ու արմատները:
Հակառակ դեպքում նրանք կշորանան, բայց չեն
փտիլ և անոգուտ կկորչեն:

Վարելու ամենապիտան պայմանը պետք

ե լինի հողը լավ շուռ տալը, այնպես, վոր հողի յերեսի մասն անպայման տակն ընկնի: Յեթե վարած հողի շերտը շուռ տված չե, այդ դեպքում հողը չի կարող լավ քամհարվել, ողն ազատ ներս չի մտնի, և մուխսոտերն ու չափրները փոխանակ փտելու, հեշտությամբ և ավելի ուժեղ կարող են աճել ու դարգանալ:

Հողի փխրուն լինելուց կախված ե և լավ ցանք կատարելը: Իսկ յերբ կարող ե հողը փխրուն լինել: Իհարկե այն ժամանակ, յերբ նախորն ե վարվել և լավ ե շուռ յեկել:

Բոլորն ել տեսած կլինեն, վոր չվարված կամ յերես վարած հողերում անձրևաջրերը և ձյունից գոյացած ջրերը չեն մնում, այլ առուններ գոյացնելով՝ դաշտից դուրս են հոսում: Այդպիսի հողերն անձրևներից մի յերկու որ հետո բուրովին չորացած են լինում:

Ի՞նչն ե դրա պատճառը: Պատճառն այն ե, վոր հողը չի կարողանում ներս ծծել այդ ջրերը: Նրա վարված բարակ շերտը շուտով կշտանում ե ջրից և չկարողանալով պահպանել իր մեջ ջուրը, դուրս ե հոսում, շատ անգամ քանդելով վարած բարակ շերտը և հողն ել ջրերի հետ տանելով:

Այդպես չի լինում, յերբ հողը խորն ե

վարված լինում, խամ տեղեր չի ունենում և լավ շուռ տված է լինում:

Որ վարած և լավ շուռ լեկած հողում անձրևներից ու ձյուններից առաջ լեկած ջրերը խորն են ծծվում, լավ պահպանվում են. այդպիսի հողերում առուներ առաջ չեն գալիս, և, բացի այդ, հավաքված խոնավությունն ել լերկար է պահպանվում:

Այս ձևով ուրիշ լերկրներում անջրդի հողերի վրա կարողանում են լերաշտի դեպ՝ կռվել և շատ անգամ ավելի շատ բերք ստանալ, քան մենք լերաշտ չեղած դեպքում:

Լավ վարված հողը, ինչպես տեսանք, կոշտեր և խոշոր հողագնդեր չպետք է ունենա: Նա պետք է այնպես լինի, վոր նրա մասնիկները հատիկի չափ լինեն կամ, ինչպես ասում, են հատիկավոր կազմութուն ունենան:

Յեթե վարած հողն այս բոլոր հատկություններն ունի, այն ժամանակ ցանած սերմն ընկնելով հողի մեջ՝ կդառնա միանգամայն լավ և նպաստավոր պայմաններում, և նրա առողջ ու կանոնավոր աճեցողութունը, ուրեմն և ըստ պատվելիք լավ բերքն ապահովված կլինի:

III.

ԱՐՈՐԻ ՎԱՐԸ

Արորը Հայաստանում մինչև այժմ գյուղատնտեսութեան մեջ շարունակում է մեծ տեղ բռնել: Բավական է ասել, վոր Հայաստանի մասշտաբով մենք ունենք 54.990 հատ արոր և դրա դիմաց 14.600 հատ գութան:

Մենք այստեղ չենք խոսում տրակտորների մասին, նախ՝ վորովհետև մեր նյութը հատկապես գութանն ու արորն են, և ապա այն պատճառով, վոր տրակտորը կարող է աշխատել գլխավորապես տափարակ-հարթավայրերում, իսկ Հայաստանի վարելահողերի մեծագույն մասը լեռնոտ և անհարթ շրջաններն են կազմում:

Ինչպիսի վար է կատարում արորը: Այս խնդիրն է, վոր մենք ուզում ենք այս գլխում պարզաբանել և հետո նրան համեմատութեան դնել գութանի հետ:

Ամենից առաջ ասենք, վոր արորը չի վարում այնպես, ինչպես հարկավոր է, այլ շարք առ շարք ափսոսում է ու փորում հողը և նրա մի մասը միայն ցրում չերկու կողմի վրա: Ուրիշ կերպ էլ նա չի կարող վարել, վորովհետև նրա սրածայր և նեղ խոփը, վոր կտրելու ու հողը շուռ տալու հարմարություններ չունի, ան-

կարող ե մեր առաջին գլուխներում պահանջած վարն անել:

Շարք առ շարք, իրար կողքից ակոսներ փորելով, արորը չի կարողանում հողաշերտ վերցնել և շուռ տալ, այլ առուներ ե կազմում իրար կողքից: Այդ առուների արանքներում մընում են դաշտի ամբողջ յերկարությամբ բոլորովին խամ մնացած շերտեր, և լեթե հաշվի առնենք, կտեսնենք, վոր արորով վարը կատարելուց հետո դաշտի կեսից ավելին մնում ե խամ, խոփ չդիպած:

Բայց այստեղ արորի կողմնակիցները կարող են ասել, թե իրենք ել գիտեն, վոր այդպես ե, դրա համար ել մի ուղղությամբ արորով վարելուց և վերջացնելուց հետո կարող են յերկրորդ անգամ վարել հակառակ ուղղությամբ:

Դա, իհարկե, ճիշտ ե: Յերկրորդ անգամ հակառակ ուղղությամբ վարելուց այդ թերութիւնը պակասում ե, բայց չի վերանում, և լեթե մեկ անգամ վարելուց առուներ ու խամեր են գոյանում դաշտի յերկարությամբ, ասլա յերկու ուղղությամբ վարելուցնույն առուները կազմվում են հակառակ ուղղությամբ, իսկ խամեր մնում են յերկու իրար հանդիպող ակոսների արանքներում: Այս դեպքում ամենապակասը դաշտի մեկ քառորդ մասը նորից խամ ե մնում, և վոչ մի

ձևով ալդ մնացած խամերը վոչնչացնել չենք կարող:

Ահա այս խամ մնացած մասերից ել առաջ ե գալիս արորավարի ամբողջ դժբախտութիւնը:

Բոլորին հայտնի յե վոր խամ մնացած հողերի վրա միշտ ել մոլախոտեր և չալիրներ են լինում բուսած՝ հենց վաղ գարնան սկզբից: Այդ չալիրներն ու մոլախոտերն արորավարից հետո մնալով խամերում անմլաս, սկսում են արագ աճել և դեռ մեր ցանած սերմերը չծլած, մեծանում են ու խեղդամահ անում նոր ծլած հացաբույսերի կամ այլ կուլտուրական բույսերի ցանքսերի մեծ մասը:

Այդ մոլախոտերն ու չալիրներն իրենց ուժեղ արմատները հեշտութեամբ տարածում են կողքի վարված մասում, նոր ծիլեր են տալիս ու բազմանում և այդպիսով խլում են հողից մեր ցանքերին անհրաժեշտ սննդանյութերն ու խոնավութիւնը: Իսկ յեթե նոր ծլած ցորենի ու գարու հատիկը դեռ չամրացած առատ սնունդ ու խոնավութիւն չունենա, պարզ ե, վոր նա նվազ կմնա և շրջապատված լինելով հողի ներսւս մոլախոտերի արմատներով, իսկ հողից դուրս՝ նրանց արագ մեծացած ցողուններով ու տերևներով, կզրկվի, բացի սննդից ու խոնավութիւնից, նաև արեգակի ճառագայթներից ու լուսից:

Իսկ ճառագայթներից ու լուսից զուրկ մատղաշ բույսը կդեղնի, նվազ կ'մնա, մեծ մասամբ կվոչնչանա՝ չդիմանալով մոլախոտերի մրցման, իսկ մեր ցանած սերմերից կանգուն մնացածներն ել ալնջան նվազ կլինեն, վոր շատ պակաս բերք կտան:

Շատ պարարտ և ուժեղ հող պիտի լինի, վոր այդ պայմաններում մենք կարողանանք հողից 40—50 փութ հատիկ ստանալ, իսկ սովորական հողերում բերքը 25 փիթից յերբեք ավելի չի լինիլ:

Մեր գյուղացիներից մեկը շատ պատկերավոր ձևով եր բացատրում մոլախոտերի ու հացահատիկների մրցումը:

Նա ասում եր, վոր մոլախոտերը մեր խամ ու չմշակված հողերի հարազատ զավակներն են: Նրանք այդ խամերում իրենց շատլավ են զգում, իսկ մեր ցանած հացաբույսերը՝ ցորենն ու գարին յեկվորներ են և եդ կոշտ ու կոպիտ պայմաններին անսովոր:

Յերբ մօնք վարելուց խամեր ենք թողնում և մոլախոտերն ամբողջութեամբ չենք վոչնչացնում, զրանով մենք հողի «հարազատ» զավակներին հնարավորութուն ենք տալիս ավելի ուժեղանալ և կռվել «յեկվորների» դեմ, այսինքն մեր ցանած կուլտուրական բույսերի դեմ:

Այս պատճառաբանութիւնը այնքան ճիշտ
է, վոր վոչվոք դրա դեմ առարկել չի կարող:
Բայց արորավարի թերութիւնը մենակ
այդ չէ:

Մենք տեսանք, վոր արորը միմիայն առու-
նելը փորելով, հողը շուռ չի տալիս: Իսկ չէր
հողը շուռ չի գալիս, հողի մեջ յեղած արմատ-
ները, ծղոտը, ուրիշ բույսերի մնացորդները մը-
նալով հողի յերեսին՝ չեն փտում, չեն քայքայ-
վում: Սա չել պակաս թերութիւնն է, և արորի
այս թերութիւնը վերացնելու համար մենք վոչ
մի հնարավորութիւն չունենք:

Կարող ենք արդյոք արորով խոր վարել:
Վոչ:

Ամենախոր վարը, վոր կարելի չէ անել ար-
որով, դա $2-2\frac{1}{2}$ վերջոկն է, այն եւ փափուկ-
փխրուն հուլերում: Յեթե հողը կավային, ծանր
է ու կոշտ, կամ յերկար ժամանակ խամ մնա-
ցած, այդ դեպքում արորը հազիվ է կարողա-
նում $1-1\frac{1}{2}$ վերջոկ խորութեամբ աւտանել կազ-
մել, այն եւ իր ընթացքի ժամանակ այնքան
սպթաքումներ է ունենում ու այնպիսի խոշոր
խամեր է թողնում, վոր շատ անգամ մարդ կաս-
կածում է, թե այս դաշտը վարված է, թե չէ:

Վորպեսզի արորով կարելի լինի խոր վարել,
հարկավոր է, վոր մաճկալն իր ունեցած-չունե-

ցած ամբողջ ուժը գործադրի, ամբողջ վարի ընթացքում մահի վրա սեղմելով և, ինչպես ասում են, հալից ընկնելով, ուժասպառ լինելով:

Այս դժվարին ու ծանր պայմաններում ել մահկալին հազիվ հաջողվի $2-2\frac{1}{2}$ վերշոկ խորությամբ վար կատարել:

Այսպես վարված հողում կարող ե խոնավություն հավաքվել ու պահպանվել: Իհարկե վոչ:

Յեկած անձրևների ու հալված ձյունաջրերը արորի կազմած առուներով ավելի հեշտությամբ դուրս կհոսեն դաշտից, քան լեթե դաշտը վարած չլիներ:

Արորով վարած հողի մեջ բավարար չափերով հողի խորքերն ող չի խաղալ, հողը հեշտությամբ յեղած խոնավությունից ել կզրկվի, և լեթե յերաշտ յեղավ, ցանքսը մի շաբաթ ել չի դիմանալ:

Պարզ ե այս բոլորից, վոր արորի մշակած հողերից մենք յերբեք լավ բերք սպասել չենք կարող, ուրեմն վար պետք ե անենք ուրիշ գործիքներով:

IV.

ԳՈՒԹԱՆԻ ՎԱՐԸ

Բոլորն ել տեսել են գութան և գիտեն, թե ինչպես են շինված նրա մասերը:

Գութանի ամենից կարևոր մասերն են՝ խոփը, թևը և դանակը:

Դանակը խոփի առջևից ամրացրած լինելով՝ կտրում է հողը վերևից ներքև, դրանով հեշտացնելով խոփի աշխատանքը:

Խոփը խորանալով հողի ներսը՝ կտրում է հողը տակից վորոշ լայնությամբ, և յերբ գութանն առաջ է գնում, այդ կտրած շերտը կամաց-կամաց բարձրանում է խոփի վերին կողմը, ուր սկսվում է գութանի թևը: Կտրած հողի շերտն իր ամբողջ լայնությամբ բարձրանում է գութանի թևի վրա, շուռ գալիս ու ընկնում բացված ակոսի մեջ յերեսի վրա:

Գութանները լինում են մեծ կամ փոքր, լայն կամ նեղ թևերով, կիսապլանաձև կամ պլատուտակաձև թևերով: Սրանցից ամեն մեկն իր տեղն ու նշանակությունն ունի:

Յիթե հողը թեթև ավազահող է, այդ դեպքում գործ են ածում թնթև, կիսապլանաձև թև-վերով գութաններ, վորոնք հեշտությամբ վարում և հողի շերտը շուռ են տալիս:

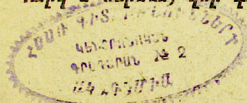
Յեթե հողը կիսակոշտ կավաավազային հող
է, այն ժամանակ գործ են անում ավելի ծանր
գութաններ, վորոնց թէն ավելի լայն ե լինում
և ավելի կոր: Ավելի կոր թէի շնորհիվ խոփով
կտրած հողաշերտն ավելի լավ ե շուռ գալիս, և
շերտի տակ են մնում հողի լերեւի մոլախոտերն
ու խոզանը:

Յեթե հողը ծանր ե, կավային կամ յերկար
ժամանակ խամ մնացած ու ճիմով ծածկված, այդ
դեպքում գործ են անում ծանր պտուտակաձև
թէով գութաններ: Գութանի թէը պտուտակաձև
են շինում այն պատճառով, վորովհետեւ ծանր
կավահողերի կամ խամերի կտրած շերտերը
բարձրանալով թէի վրա չեն փշրվում և սովորական
գլանաձև թէի վրայից նորից ընկնում
են իրենց առաջվա տեղը:

Պտուտակաձև թէը և՛ փշրում ե կտրած շերտը,
և՛ բոլորովին պտտելով շուռ տալիս նրան
յերեսի վրա և դցում ե բացված ակոսի մեջ:

Ինչպե՞ս տեսնում եք, բոլոր գութանները
շինված են այն հաշվով, վոր հողաշերտը տակից
կտրելուց բացի, անպայման շուռ գա յերեսի
վրա: Թե ինչու չե հարկավոր, վոր հողաշերտն
անպատճառ շուռ գա, դրա մասին մենք արդեն
գիտենք նախորդ գլուխներից:

Պարզ ե ուրեմն, վոր գութանն արորի նը-



ման չի փորփրում և առուներ չի շինում, այլ հողի շերտը 4—6 վերջոյ լայնությամբ խորքից կտրելով բարձրացնում և ամբողջութեամբ շուռ ե տալիս:

Այդպէս ակոս ակոսի յետեից կազմելով և շերտերը շուռ տալով, գութանն ակոսների առանքներում վոչ մի թիզ խամ չի թողնում, յետե, իհարկե, մաճկալն ինքն անփութ չի կատարում աշխատանքը:

Պարզ ե, վոր լեթե գութանը վարելով խամ տեղեր չի թողնում, ուրեմն նա ամբողջապէս վոչնչացնում ե մոլախոտերի բները, հողի ալդ «հարազատ» զավակներին զրկում ե վոչ միայն ուժեղանալու, այլև գոյութիոն ունենալու հնարավորութիւնից:

Հողը լավ շուռ տալով, գութանն ալդ մոլախոտերն ու չափերները թաղում ե հողի տակ, ուր խոնավութեան ու դրսից ներս մտնող ողի շնորհիվ այդ խոտերն ու բուսական մնացորդները կարճ ժամանակամիջոցում փտում են, քայքայվում, հող են դառնում և, ալդպիսով, հողի մեջ սննդարար նյութ դառնում մեր ցանած կուլտուրական բույսերի համար:

Այս բոլորը, ինչպէս տեսանք, արորավարի ժամանակ չի կատարվում:

Այսքանը դեռ բավական չե:

Գումթանն այնպես է հարմարեցրած, վոր նրանով կարելի լի ցանկացած խորությամբ հողը վարել: Յերբ ցանկանում ենք խոր վարել, գումթանի առջևի ղեկը բարձրացնում ենք, և ընդհակառակը, լեթե ուզում ենք լերես վարել, ղեկը ցածրացնում ենք:

Այսպիսով միևնույն գումթանով մենք կարողանում ենք վարել սկսած 2 վերշոկից մինչև 4—5 վերշոկ խորությամբ:

Կան հատուկ ծանր գումթաններ, վորոնցով հնարավոր է մինչև 8—10, նույնիսկ 12 վերշոկ խորությամբ վար անել: Բայց այդպիսի գումթաններ, մեզ շատ քիչ են պետք գալիս: Նրանք գործ են ասփում, լեթե ուզում ենք այգի տընկել, խոր առուներ բանալ և այլն:

Իհարկե այս բոլորի կեսի կեսը մենք չենք կարող անել արորով:

Ճիշտ է, արորը մի առավելություն ունի: Նրանով կարելի լի ավելի շատ տարածություն մշակել, քան թե գումթանով, և արորի վարն ավելի հեշտ է նստում, քան գումթանավարը:

Բայց այդ ետան վարը մեզ վրա ավելի թանգ է նստում, վորովհետև գումթանավարը կրկնակի և լեռակի չափերով ավելի լի բերք տալիս, քան արորավարը:

Գումթանավարը մաճկալի համար ավելի թեթև աշխատանք է, քան թե արորավարը:

Գութանը կայուն հենարան ունենալով չի որոշվում վարի ժամանակ ափսոս, ինչպես արորն է: Բացի այդ, գութանը արորից ծանր լինելով, ավելի սուր և կտրելու հարմար խոփ ունենալով, խորն է մտնում հողի մեջ և մաճկալը ստիպված է լինում ահագին ուժ ու աշխատանք դնելու, վոր գութանը շերտից դուրս չըգա, չսայթաքի ու չծռվի:

Այս պատճառներով գութանավարը դեկավարելն ավելի դյուրին և հեշտ աշխատանք է, քան արորի աշխատանքը, վոր, ինչպես տեսանք, ահագին չարչարանք է պատճառում մաճկալին:

Վերջապես, պետք է ասենք, վոր գութանը կարող է աշխատել ամեն տեսակի հողերի վրա, և այն կարծիքը, վոր շատերն ունեն, թե գութանը լեռնոտ տեղերում, լանջերի վրա լավ չի աշխատում, սխալ է և հետևանք է գութանի լեզուն չիմանալու:

Ընդհակառակը, հիմա կան գութաններ (թեթև գութաններ), վորոնք շինված են հատկապես լեռնոտ ու լանջերի հողեր վարելու համար:

Այս բոլոր առավելությունները գալիս են ասելու, վոր գութանը այն գործիքն է, վոր փոխարինելով արորին, պետք է լավացնի մեր հողերի մշակության ձևերը և դրանով հենց բարձ-

բացնի ու կրկնապատկի մեր հողերի բերքա-
տվությունը:

V.

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մենք տեսանք գութանի առաքելություն-
ներն աշորի համեմատությամբ: Հիմա տեսնենք,
թե ինչի յենք ձգտում մենք գութանավարով:

1. Հնարավորություն տեսնելով գութանով
ցանկացած խորությամբ վարել հողը, մենք
ստեղծում ենք վրսի ողի ներս խաղալու պայման-
ներ: Լավացնում ենք հողի հատկությունը, արա-
գացնում ենք հողի միջի սննդանյութերի շար-
ժումը և բույսերի համար հեշտ ընդունելի յենք
դարձնում այդ սննդանյութերը:

2. Չենք թողնում, վոր յեկած անձրևները
և ձյունից գոյացած ջրերը գուր տեղը կորչեն:
Ստեղծում ենք այնպիսի պայմաններ, վոր այդ
ջրերը ծծվեն հողի մեջ և պահպանվելով կամ
ամբարվելով ապահովեն մեր ցանքերին անհրա-
ժեշտ խոնավությունը:

3. Հնարավորություն ենք ստեղծում, այդ-
պիսով, յերաշտի դեմ կռվելու և մեր դաշտերի
բերքն ապահովելու:

4. Վոչնչացնում ենք մոլախոտերն ու չա-
փրները և այդպիսով մեր ցանքերի համար

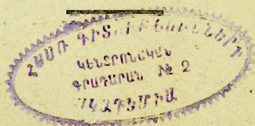
անհրաժեշտ խոնավությունն ու սնունդը պահպանում:

5. Փխրացնում ենք հողն ափսպես, վոր ցանած սերմերն ընկնեն նպաստավոր միջավայր և կանոնավոր ու միաժամանակ ծլեն, աճեն, — զարգանան ու բերք տան: Ուրիշ խոսքով ասում են, թե հողի ֆիզիկական դրությունը գութանավարով մենք լավացնում ենք:

6. Դաշտը գոմաղբով պարարտացնելու դեպքում մենք կարողանում ենք գութանավարով հափստար խորությամբ և միատեսակ թաղել գոմաղբը և հավասարապես ապահովել սրնընդանյութերով ամբողջ ցանքսը: Միաժամանակ մենք հնարավորություն ենք ստեղծում, վոր մտցրած գոմաղբը համահավասար և արագ փախ—քաչքայվի և իբրև սնունդ ծառայի ցանքսերին:

7. Այս բոլոր միջոցները գործադրելով գութանավարը զալիս և ապահովելու մեր դաշտերի բերքը վոչ թե 25—40 փթով, ինչպես մինչ այժմ և չեղի, այլ 80—100 փթով և ավելի բերքով, վոր մեր հողերից հեշտությամբ հնարավոր և ստանալ:

Ահա թե ինչքան մեծ տարբերություն կա գութանավարի և արորավարի մեջ:







ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.



FL0039293

60543

A $\frac{I}{4353}$

ԳԻՆԸ 4 ԿՈՊ. ՄԱՍ. (3/4 ծածուկ)



Մ. Դեր-Ներսիսյան

ПЛУГ ИЛИ СОХА?

Госиздат ССР Армении
Эривань—1930